

Н. М. Назукова,
молодший науковий співробітник відділу державних фінансів,
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТУВАННЯ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ

N. Nazukova,
Junior Researcher at State Finance Department,
State Institution "Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine"

STATUS, PROBLEMS AND PROSPECTS OF INVESTING IN FIXED ASSETS IN UKRAINE

У статті висвітлено стан і тенденції інвестиційних процесів в Україні у контексті проблем відтворення основного капіталу. На основі дослідження якісних змін у структурі основних засобів та динаміки інвестицій в основний капітал в Україні у період 2008–2016 рр. виявлено ряд проблемних аспектів у відтворенні основного капіталу. Обґрунтовано пасивність інвестиційних процесів в економіці, що зумовлює низьку здатність до економічного зростання. На основі проведеного дослідження зроблено висновок щодо необхідності збереження та підвищення ефективності податкових пільг та бюджетних субсидій, цільова спрямованість яких на розвиток тих секторів економіки, які здатні забезпечити конкурентоспроможні позиції України, має бути забезпечена першочергово.

The article describes the state and main trends in the investment processes in Ukraine in the context of problems of fixed assets reproduction. On the basis of the study of qualitative changes in the structure of fixed assets and dynamics of investments in fixed assets in Ukraine during 2008-2016, a number of problematic aspects were revealed in the field of the fixed assets restoration. It is substantiated the passivity of investment processes in the economy, which determines low capacity for economic growth. On the basis of the conducted research, it was concluded that the tax privileges and budget subsidies need to be preserved and improved, and their focus on the development of those sectors of the economy that are capable of ensuring a competitive position of Ukraine should be ensured first and foremost.

*Ключові слова: інвестиції в основний капітал, основні засоби, знос.
Key words: capital investments, fixed assets, depreciation.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідженню загальних теоретичних і практичних аспектів інвестування в основний капітал значну увагу відведено у працях вітчизняних науковців: В. Баліцької,

І. Бланка, В. Гейця, О. Гонти, Т. Майорової, О. Никифорова, В. Федоренка, Л. Шаблістої та інших. Водночас, з огляду на потребу розширення меж та підвищення якості інвестицій в Україні, практично постійного моніторингу

потребують стан основного капіталу, інвестиційних процесів та проблеми фінансування інвестицій в основний капітал, необхідним є обґрунтування напрямів розвитку інвестиційної сфери.

Завдання з розширення меж інвестиційної діяльності в Україні належить до першочергових, адже шляхом нарощування інвестицій можливо зменшити масштаби та скоротити число диспропорцій, що були акумульовані національною економікою, а також забезпечити динамічне економічне зростання. Тому Стратегією сталого розвитку "Україна — 2020", схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки, схваленою Розпорядженням КМУ від 8 лютого 2017 р. № 142-р, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 19 квітня 2016 року № 1099-19 та іншими національними програмно-стратегічними документами визначено необхідність збільшення інвестицій в реальний сектор економіки України. Актуальність зазначеної стратегічної цілі в Україні зумовлена незадовільним станом основного капіталу, який є базою для зростання ВВП та підвищення ефективності економіки. Відтак моніторинг стану елементів основного капіталу, визначення проблем сфери відтворення та обґрунтування напрямів розвитку інвестування в основний капітал в Україні є важливим науковим та практичним завданням, яке визначило цілі цієї статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ СТАТТІ

В Україні основним джерелом інформації щодо інвестицій в основний капітал є дані Державної служби статистики (ДССУ). У статистичній методології, яка логічно проєціюється на відповідних статистичних публікаціях, а також у Податковому кодексі України, інвестиції в основний капітал називають "капітальними інвестиціями". Безпосередньо основний капітал (англ. fixed assets) виражається терміном "необоротні активи", економічна сутність яких у категоріальному апараті національних нормативно-правових документів, що призначені для використання у різних сферах державного управління та господарської діяльності, трактується з різних точок зору. Визначення, наведене у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку № 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" (П(с)БО), затвердженому Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73, найбільшою мірою корелює з категоріальним апаратом, що використовується в Системі національних рахунків, розроблених під егідою ООН, Єврокомісії, ОЕСР, МВФ, Групи Світового банку. У зазначеному П(с)БО під основним капіталом розуміються активи, які розміщені в першому розділі активу балансу підприємств — оборотні активи — у складі: нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, основних засобів, інвестиційної нерухомості, довгострокових біологічних активів, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості, відстроєних податкових активів.

Основні виробничі засоби є найбільшою частиною основного капіталу підприємств, вони являють собою необоротні активи, які багаторазово приймають участь у господарській діяльності, тобто є виробничими ресурсами в економіці. Аналіз стану основних засобів (обсягів, структури, динаміки) у практичних розрахунках виконується із застосуванням даних ДССУ та П(с)БО № 7 "Основні засоби", згідно якого основні засоби — це "матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)" [1].

У таблиці 1 наведені дані, які характеризують динаміку і якісні зміни в структурі основних засобів України у 2008—2016 рр. Починаючи з 2009 р. спостерігається загальна спадна динаміка у формуванні основного капіталу підприємств з одночасним стрімким зростанням його зносу. У 2009—2014 рр. рівень зносу основних засобів в економіці щорічно зростає — з 60% у 2009 р. до 83,5% у 2014 р. Найбільш зношені основні засоби було накопичено у сфері транспорту і зв'язку — ступінь їх зносу у 2014 р. складав 97,9%.

Показники зносу основних засобів у 2015 р. мають специфіку, зумовлену списанням основних засобів сфери транспорту і зв'язку. Ступінь зносу основних засобів у сфері транспорту і зв'язку скоротився з 97,9% у 2014 р. до 51,7% у 2015 р., що пов'язано з їх вибуттям на суму 9779 млрд грн¹ (для порівняння, у період 2010—2014 рр. з цієї сфери основних засобів вибувало за рік в середньому на суму 170,9 млрд грн). Це позначилось на ступені зносу основних засобів в усій економіці — він знизився з 83,5% у 2014 до 60,1% у 2015 р.

Водночас частка основних засобів сфери транспорту і зв'язку у загальному обсязі основних засобів в економіці знизилась з 70,4% у 2014 р. до 18,6% у 2015 р., а галуззю з найбільшим обсягом основних засобів стала промисловість — в ній у 2015 р. було зосереджено 50,3% основних засобів економіки. Отже, зниження ступеня зносу основних засобів в економіці та збільшення частки основних засобів промисловості зумовлено не інвестиційно-відтворювальними процесами, а ліквідаційними. Зазначене вказує на пасивність інвестиційних процесів в економіці та свідчить про звужене відтворення основних виробничих засобів, що спричиняє низьку здатність до економічного зростання.

Внаслідок зміни у 2015 р. вартісних показників основних засобів в Україні, середній ступінь їх зносу по економіці почав наближатись до показників країн ЄС. Зокрема у Польщі ступінь зносу основних засобів економіки у 2015 р. складав 46% [2, с. 18]. Проте коефіцієнт оновлення основних засобів, що характеризує частку введених нових основних засобів до їх загальної вартості на кінець року, в Польщі значно вищий, ніж в Україні — 7,9%. Слід відзначити, що показники оновлення основних засобів в Україні суттєво погіршились після

¹ З них 4366,9 млрд грн вибуло зі сфери наземного і трубопровідного транспорту, 5410,7 млрд грн — зі сфери складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту.

Таблиця 1. Вартість, зношення та оновлення основних засобів в Україні у 2008—2016 рр.

№ з/п	Показники	Од. виміру	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	Основні засоби в економіці, первісна вартість, на кінець року, у т.ч.:	млрд грн	3149,6	3903,7	6649,0	7397,0	9148,0	10413,0	13752,1	7641,4	8177,4
		%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2	основні засоби в промисловості, первинна вартість, на кінець року	млрд грн	760,2	970,9	1101,2	1116,3	1603,6	1749,1	1937,8	3842,5	3073,0
		%	24,1	24,9	16,6	15,0	17,5	16,8	14,0	50,3	37,6
3	основні засоби у сфері транспорту і зв'язку, первинна вартість, на кінець року	млрд грн	1208,2	1366,9	3816,1	4620,9	5634,6	6403,3	9752,9	1418,3	1562,1
		%	38,4	35,0	57,4	62,5	61,6	61,6	70,4	18,6	19,1
4	Сума нарахованого за рік зносу основних засобів в економіці	млрд грн	108,4	120,5	121,9	119,0	146,6	185,7	165,1	199,8	271,8
5	Ступінь зносу основних засобів в економіці	%	61,2	60,0	74,9	75,9	76,7	77,3	83,5	60,1	58,1
6	Ступінь зносу основних засобів у промисловості	%	58,0	61,8	63,0	56,8	57,3	56,9	60,3	76,9	69,4
7	Ступінь зносу основних засобів у сфері транспорту і зв'язку	%	82,4	83,9	94,4	95,6	96,0	96,7	97,9	51,7	50,6
8	Вартість введених в дію нових основних засобів за рік в економіці, у т.ч.:	млрд грн	149,6	111,3	122,6	147,9	191,0	165,8	126,2	216,7	202,1
9	вартість введених у дію нових основних засобів за рік у промисловості	млрд грн	49,2	38,3	42,0	22,3	65,4	67,1	51,7	55,9	66,5
10	вартість введених у дію нових основних засобів за рік у сфері транспорту і зв'язку	млрд грн	22,1	16,8	17,5	92,4	34,4	12,2	12,0	10,2	23,7
11	Вартість основних засобів, що вибули, у сфері транспорту і зв'язку	млрд грн	н.д.	н.д.	15,7	428,2	107,6	237,1	65,8	9778,7	20,1
12	Коефіцієнт оновлення основних засобів в економіці (р. 8/р.1*100%)	%	4,8	2,9	1,8	2,0	2,1	1,6	0,9	2,8	2,5
13	Коефіцієнт оновлення основних засобів у промисловості (р. 9/р.2*100%)	%	6,5	3,9	3,8	2,0	4,1	3,8	2,7	1,5	2,2
14	Коефіцієнт оновлення основних засобів у сфері транспорту і зв'язку (р. 10/р.3*100%)	%	1,8	1,2	0,5	2,0	0,6	0,2	0,1	0,7	1,5

Примітка: починаючи з 2014 р. вид діяльності "І-Діяльність транспорту і зв'язку" перейменовано у "Н-Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність", відповідно до чинного Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД).

Джерело: складено автором на основі статистичних збірників "Основні засоби України" за відповідні роки.

фінансово-економічної кризи 2008 року. У період 2001—2003 рр. коефіцієнт оновлення основних засобів становив в середньому 3,9%, а починаючи з 2004 р. і до 2007 р. включно — від 5% до 6% [3, с. 152]. Коефіцієнт оновлення основних засобів на рівні 6% був характерним для періоду 1980—1990-х рр.: у 1985 р. він становив 6,7%, у 1991 р. — 6,1% [4, с. 243]. У кризовому 2009 р. коефіцієнт оновлення основних засобів в еко-

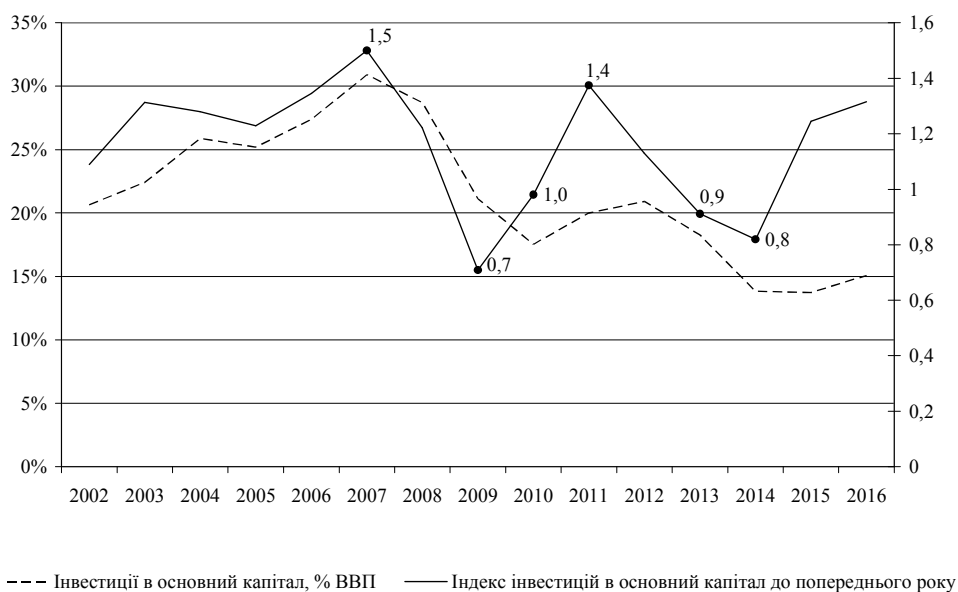

Рис. 1. Динаміка та обсяги інвестицій в основний капітал в Україні у 2002—2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі статистичних збірників "Капітальні інвестиції в Україні" за відповідні роки.

Таблиця 2. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування по економіці України в цілому у 2007—2016 рр.

	Од. виміру	2007	2008	2009	2010*	2011*	2012	2013	2014	2015	2016
Інвестиції в основний капітал, всього, в тому числі за рахунок:	Млрд грн	222,7	272,1	192,9	189,1	259,9	293,7	267,7	245,1	273,1	359,2
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1) власних коштів підприємств та організацій, з них:	Млрд. грн	130,5	161,3	127,4	115,0	152,3	175,4	170,7	154,6	184,4	248,8
	%	58,6	59,3	66,1	60,8	58,6	59,7	63,8	70,5	67,5	69,3
- амортизаційних відрахувань	Млрд. грн	н. д.	н. д.	н. д.	24,1	26,2	25,8	27,6	25,8	34,0	36,0
	%	-	-	-	12,7	10,1	8,8	10,3	10,5	12,4	10,0
2) коштів державного бюджету	Млрд. грн	15,1	15,4	8,4	11,0	18,4	17,2	6,5	2,7	6,9	9,3
	%	6,8	5,7	4,3	5,8	7,1	5,8	2,4	1,2	2,5	2,6
3) коштів місцевих бюджетів	Млрд. грн	9,4	12,5	5,9	6,4	8,8	9,2	7,2	5,9	14,3	26,8
	%	4,2	4,6	3,1	3,4	3,4	3,1	2,7	2,7	5,2	7,5
4) кредитів банків та інших позик	Млрд. грн	33,9	42,9	25,6	23,3	42,3	50,1	40,9	21,7	20,7	27,1
	%	15,2	15,8	13,3	12,3	16,3	17,1	15,3	9,9	7,6	7,5
5) коштів іноземних інвесторів	Млрд. грн	7,3	8,1	8,2	4,1	7,2	5,0	4,9	5,6	8,2	9,8
	%	3,3	3,0	4,2	2,1	2,8	1,7	1,8	2,6	3,0	2,7
6) коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	Млрд. грн	-	-	-	-	-	-	-	1,5	1,1	2,4
	%	-	-	-	-	-	-	-	0,7	0,4	0,7
7) коштів населення на будівництво житла	Млрд. грн	-	-	-	-	-	-	-	22,1	32,0	30,3
	%	-	-	-	-	-	-	-	10,0	11,7	8,3
8) коштів населення на будівництво власних квартир	Млрд. грн	9,9	9,5	4,8	4,7	4,5	3,6	6,6	-	-	-
	%	4,4	3,4	2,5	2,5	1,7	1,2	2,5	-	-	-
9) коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	Млрд. грн	8,5	11,6	5,5	16,2	15,1	22,0	21,8	-	-	-
	%	3,8	4,3	2,8	8,6	5,8	7,5	8,1	-	-	-
10) інші джерела фінансування	Млрд. грн	8,1	10,7	7,1	8,5	11,3	11,2	9,2	5,2	5,5	5,1
	%	3,7	3,9	3,7	4,5	4,3	3,9	3,4	2,4	2,1	1,4

Примітки: н. д. — дані відсутні, статистичне спостереження відповідного показника не проводилось; * — сума без ПДВ; дані за 2014 р. наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а за 2015—2016 рр. — також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором на основі статистичних збірників "Капітальні інвестиції в Україні" за відповідні роки.

номіці скоротився вдвічі по відношенню до передкризового періоду і склав 2,9%. У період 2010—2013 рр. коефіцієнт оновлення становив близько 2%: від 1,6% у 2013 р. до 2,1% у 2012 р., а у 2014 р. він досяг свого рекордно низького значення — 0,9%. У 2015 р. коефіцієнт оновлення основних засобів в економіці зріс втричі порівняно з 2014 р. та склав 2,8%, однак це відбулось не завдяки інвестиційному поштованню, а внаслідок суттєвого зниження вартості основних засобів в економіці через їх вибуття. Тому можна зробити висновок, що показники відтворення основних засобів в Україні не відновилися після спаду, викликаного кризою 2008 року.

З'ясованим тенденціям відповідають обсяги інвестування в основний капітал: аналіз динаміки інвестицій в основний капітал в Україні протягом 2002—2016 рр. свідчить, що у 2009 р. відбулось найбільше падіння темпів інвестування за означений період (рис. 1).

Найбільший приріст інвестицій в основний капітал в Україні відбувся у 2007 р. — індекс інвестицій до попереднього року склав 1,5. У 2009 р. внаслідок фінансово-економічної кризи, що розпочалась у 2008 р., інвестиції в основний капітал скоротились на 30% — індекс інвестицій до попереднього року склав 0,7. У 2010—2011 рр. почалось відновлення темпів інвестицій в основний капітал — індекс склав 1,0 та 1,4 відповідно, однак уже в 2013 р. індекс знизився до 0,9, а в 2014 р. — до 0,8. Скорочення інвестицій у 2013 р. та 2014 р. обумовлено поглибленням соціально-економічної кризи,

зокрема наростанням макроекономічної розбалансованості.

У 2015—2016 рр. інвестиції в основний капітал по економіці у фактичних цінах зросли, однак інвестиції в основний капітал по економіці у відсотках до ВВП почали зростати лише у 2016 р., а темпи їх нарощування по відношенню до ВВП втричі менші, ніж в абсолютних вимірах (рис. 1).

Стан основних засобів в значній мірі залежить від структури та обсягу фінансових джерел, які направляються на їх оновлення. Головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал в Україні є власні кошти підприємств: нерозподілений прибуток і амортизація (58,6% у 2007 р., 69,3% у 2016 р.) (табл. 2).

Слід відзначити, що тривале переважання власних коштів підприємств у структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал спричинило залежність інвестиційної діяльності підприємств від показників їхнього фінансового стану, зокрема прибутковості. Водночас негативні наслідки світової фінансово-економічної кризи, що розгорнулася у 2008 р. та призвела до банкрутства не лише банків, але й підприємств з високою часткою кредитних коштів у структурі активів у всьому світі [5, 6], несуттєво відобразилась на структурі фінансування інвестицій в основний капітал в Україні протягом 2009—2013 рр. саме завдяки переважному покладанню вітчизняних суб'єктів господарювання на власні інвестиційні ресурси.

Як свідчать дані таблиці 2, у період з 2007 р. по 2013 р. близько 15% інвестицій в основний капітал в Україні

було профінансовано за рахунок кредитів банків та інших позик. Згідно з даними Світового банку, у 2013 р. 30,3% українських виробничих підприємств використовували банківське фінансування в інвестиційних цілях. Цей показник відповідав світовим та регіональним тенденціям: у світі відповідний показник становив 25,3%, а у регіоні (Європа та Центральна Азія) — 23,6% [7].

У 2014 р. частка інвестицій в основний капітал, профінансованих за рахунок кредитів банків та інших позик знизилась до 9,9%, при чому переважний обсяг ресурсів надійшов з вітчизняних банків (84,5%), що особливо небезпечно у зв'язку зі скороченням їх числа (за даними Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, станом на листопад 2017 р. 90 банків ліквідовано або перебувають у стані ліквідації [8]). Масова ліквідація банків, серед іншого, призвела до скорочення у 2013 р. вдвічі, а в 2014 р. — ще в 5 разів, загальних обсягів прямих іноземних інвестицій, що до того надходили переважно у фінансовий сектор України [9, с. 225]. У 2015 р. частка інвестицій в основний капітал, профінансованих за рахунок кредитів банків та інших позик, продовжила знижуватись та склала 7,6%, а у 2016 р. — 7,5%, що, на думку фахівців, зумовлено масштабною декапіталізацією фінансового сектора економіки у 2014—2015 рр. [10, с. 20].

Фінансова нестабільність і слабкість фінансового сектора ускладнюють поточне фінансування суб'єктів господарювання у країнах з ринками, що формуються. У таких країнах спостерігається обмежений доступ до кредитних джерел фінансування, вартість яких є високою, що характерно і для України. Статистика показників фінансової стійкості банківського сектору, опублікована Національним банком України, вказує на те, що у 2016 р. недіючі (безнадійні та сумнівні) кредити по відношенню до сукупних валових кредитів склали 30,37% [11].

Бюджетні кошти у фінансуванні інвестицій в основний капітал протягом 2007—2012 рр. в Україні становили 7,4—11% від загального обсягу, а у 2013 р. скоротились до 5,1%, у 2014 р. — до 3,9%. У цей період було особливо важливо зберегти та підвищити ефективність системи фіскально-бюджетних компенсаторів зниження прямого державного фінансування інвестицій в Україні, зокрема податкових пільг. У 2015 р. частка інвестицій в основний капітал, профінансованих за рахунок бюджетних коштів зросла до 7,7% (у т. ч. за рахунок коштів місцевих бюджетів — з 2,7% (5,9 млрд грн) до 5,2% (14,3 млрд грн)), а у 2016 р. — до 10,1%, в тому числі за рахунок коштів місцевих бюджетів — до 7,5% (26,8 млрд грн). Зростання частки інвестицій в основний капітал, профінансованих за рахунок коштів місцевих бюджетів, зумовлена реформуванням місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що проводиться для підвищення рівня фінансової спроможності місцевих громад (у т. ч. у контексті зростання можливостей формування відповідних напрямів інвестиційного стимулювання).

Щодо іноземних інвестицій, то протягом 2011—2016 рр. іноземні інвестори спрямовували кошти пере-

важно у фінансову сферу національної економіки. Так, частка нових прямих іноземних інвестицій, що надійшли в Україну, та були направлені на формування основного капіталу, у 2013 р. становила 13%, а у 2014 р. — 14% [12, с. 9]. Для порівняння, за даними Центрального статистичного бюро Польщі, у 2013 р. частка іноземних інвестицій в структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал в 3,6 рази перевищувала відповідний показник України [13, с. 45].

Слід відзначити, що характер іноземних інвестицій має свої особливості в Україні — під виглядом "іноземних інвестицій" відбувається повернення виведеного в офшори ("податкові гавані") національного капіталу. У період 2004—2013 рр. з України в середньому за рік вивозилось 11,6 млрд дол.; Україна за показником виведеного капіталу в офшори посідала 14-те місце в світі. За оцінками науковців, до "податкових гаваней" вивозиться щорічно у середньому 9,4% ВВП держави, внаслідок чого економіка України позбавляється значної частини власних джерел фінансових ресурсів для розвитку [14, с. 18].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблема відтворення основного капіталу в Україні є однією із найбільш нагальних, оскільки, при збереженні пропорцій між обсягами основного капіталу та зносом, відбуватиметься подальше зниження виробничого потенціалу національної економіки, що значно ускладнить процес ефективної інтеграції України в ЄС.

Високий рівень зносу основних засобів та низькі темпи їх оновлення, що характеризують інвестиційно-відтворювальні процеси в Україні, вказують на неспроможність реалізувати завдання з ефективної структурної перебудови економіки. Вирішення зазначених проблем передбачає удосконалення інвестиційної політики держави, зокрема модернізацію методів цільового спрямування інвестицій. Необхідна швидка, однак, виважена, імплементація державних важелів впливу на інвестиції, які б мали світововизнане інструментальне наповнення, обґрунтування яких є перспективним напрямом теоретико-прикладних досліджень.

Важливим завданням є збереження та підвищення ефективності податкових пільг та бюджетних субсидій. Кошти державного та місцевого бюджетів повинні першочергово направлятися на стимулювання розвитку секторів економіки, які здатні забезпечити конкурентоспроможні позиції України, особливо на європейському ринку: глибока переробка агропродукції, виробництво продуктів дитячого харчування та ін.

Ситуація зі значною зношеністю виробничого капіталу в Україні має негативне економічне забарвлення ще й через те, що в РФ, на фоні політики імпортозаміщення², відбувається потужне зростання державних інвестицій, які в значній масі направляються у сферу виробництва продуктів харчування [15], що в майбутньому може створити конкурентні переваги для російських продуктів харчування над українськими на спільних ринках. Це також свідчить про актуальність завдання з по-

² Нагадаємо, 7 серпня 2014 р. Росія ввела заборону на імпорт ключових продовольчих товарів з США, ЄС, Канади, Австралії і Норвегії.

даткового стимулювання конкурентоспроможних виробників споживчо-орієнтованих видів продукції, що є особливо актуальним для України у процесі європейської інтеграції.

Література:

1. Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

2. Fixed assets in National Economy in 2015. Statistical Information and Elaborations / Central statistical Office of Poland. Warszawa, 2016. URL: <http://stat.gov.pl/en/topics/industry-construction-fixed-assets/fixed-assets/>

3. Найдьонов В.С. Основи державного регулювання економіки: навчальний посібник на матеріалах України. — Ніжин, 2010. — 260 с.

4. Народне господарство України у 1992 році. — Київ, 1993. — 464 с.

5. Jacobson T., Linde J. and Roszbach K. Firm Default and Aggregate Fluctuations. Journal of the European Economic Association. — 2012.

6. Ferrando A. and Mulier K. Firms' Financing Constraints: Do Perceptions Match the Actual Situation? ECB Working Paper Series. 2013. No. 1577. URL: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1577.pdf

7. Enterprise Surveys. The World Bank. URL: <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreeconomies/2013/ukraine#finance>

8. Банки, що ліквідуються. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua/not-paying/liquidation>

9. World Investment Report 2017. Unated Nations. Geneva, 2017. URL: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx

10. Даниленко А.І., Зимовець В.В., Шелудько Н.М. Декапіталізація фінансового сектора економіки України: причини і наслідки // Економіка і прогнозування. — 2015. — № 4. — С. 7—28.

11. Статистика індикаторів фінансової стійкості / НБУ. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575

12. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності. — К.: Державна служба статистики України, 2014. — 47 с.

13. Fixed assets in national economy in 2013. Statistical Information and Elaborations. Warszawa, 2014. URL: <http://stat.gov.pl/en/topics/industry-construction-fixed-assets/fixed-assets/>

14. Білорус О.Г. Структурна трансформація глобального капіталу та гіперфінансіалізація відтворювальних процесів. Фінанси України. — 2016. — № 1. — С. 7—19.

15. Доклад об економике России No. 33 апрель 2015 г. World Bank Group. Macroeconomics and Fiscal management. URL: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/russia/rer33-rus.pdf>

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "On Approval of the Standard (Accounting Standard) 7 "Fixed

Assets", Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (Accessed 10 June 2018).

2. Central statistical Office of Poland (2016), "Fixed assets in National Economy in 2015. Statistical Information and Elaborations", available at: <http://stat.gov.pl/en/topics/industry-construction-fixed-assets/fixed-assets/> (Accessed 10 June 2018).

3. Naidonov, V. S. (2010), *Osnovy derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky: navchalnyi posibnyk na materialakh Ukrainy* [Fundamentals of State Regulation of the Economy: Textbook on Materials of Ukraine], Nizhyn, Ukraine.

4. Ministry of Statistics of Ukraine (1993), *Narodne gospodarstvo Ukrainy u 1992 rotsi*. [The National economy of Ukraine in 1992], Kyiv, Ukraine.

5. Jacobson, T. Linde, J. and Roszbach, K. (2012), "Firm Default and Aggregate Fluctuations", *Journal of the European Economic Association*, Vol. 1029, Available at: <https://www.federalreserve.gov/pubs/ifdp/2011/1029/ifdp1029.pdf> (Accessed 10 June 2018).

6. Ferrando, A. and Mulier, K. (2013), "Firms' Financing Constraints: Do Perceptions Match the Actual Situation?", *ECB Working Paper Series*, Vol. 1577, Available at: www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1577.pdf (Accessed 10 June 2018).

7. The World Bank (2013), "Enterprise Surveys", Available at: <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreeconomies/2013/ukraine#finance>

8. Deposit guarantee fund of Ukraine (2018), "Eliminating banks", Available at: <http://www.fg.gov.ua/not-paying/liquidation> (Accessed 10 June 2018).

9. UNCTAD (2017), "World Investment Report 2017", Available at: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx (Accessed 10 June 2018).

10. Danylenko, A.I. Zymovets, V.V. and Sheludko, N.M. (2015), "Decapitalization of financial sector of Ukraine: causes and consequences", *Ekonomika i prohozuvannia*, vol. 4, pp. 7—28.

11. National Bank of Ukraine (2018), "Statistics of financial stability indicators", Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575 (Accessed 10 June 2018).

12. State Statistics Service of Ukraine (2014), *Investytii zovnishnoekonomichnoi diialnosti*. [Investments in foreign economic activity], State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

13. Central statistical Office of Poland (2014), "Fixed assets in national economy in 2013", Available at: <http://stat.gov.pl/en/topics/industry-construction-fixed-assets/fixed-assets/> (Accessed 10 June 2018).

14. Bilorus, O. H. (2016), "Structural transformation of global capital and hyperfinancialization of reproductive processes", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 7—19.

15. World Bank Group (2015), "Report on the economy of Russia", *Macroeconomics and Fiscal management*, vol 33, Available at: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/russia/rer33-rus.pdf> (Accessed 10 June 2018).

Стаття надійшла до редакції 22.06.2018 р.